

ТРИЗНЕВИК - REVUE HEVDOUADAIRE - TRIDEN'Ń
UKRAINIENNE

Число 37 (193) рік вид. V. 15 вересня 1929 р. Ціна 2 ₴р. (Prix 2 fr)

Париж, неділя, 15 вересня 1929 року.

«Не підемо воювати. Уряд і без того грабує наші родини, видирає останній хліб, а як що живосилом повезуть на фронт, здаватимемося до полону; я перший втічу до китайців»;—таке одверто заявляють на зібранню червоноармійці 45-го гарматного полку («Руль» ч. 2669).

— Брежня, тенденційна вигадка контр-революційної преси! — налевне так намагатимуться відхилити від себе грізну небезпеку — ознаки непевности червоної армії на Україні — московські володарі. І запевнятимуть і далі, як це вони роблять що-дня, що, мовляв, «армія рвется в бой за социалистическое отечество».

Та не вдасться патентованим крутіям тими викрутками обдурити й себе й других. Адже одночасно з звісткою «Руля» в урядовому офіціо. зі «Известиях» (ч. 198) ми маємо таку заяву селян з України:

«Нехай буде війна, але хліба державі ми не здамо!»

Тут уже на фантазію білогвардійських журналістів нічого не скинеш.

А коли поставити оці гостро ворожі заяви селян і червоноармійців поруч з іншими звістками з большевицьких газет про настрої події на Україні, то картина вийде справді не дуже втішна для окупаційної влади.

Адже ми не раз читали їхні скарги на те, що червоноармійці «підпадають селянським впливам», що «куркулі» пролазять у військо і впливають на нього. Далі в заявах і селян і червоноармійців бренть той самий мотив — протесту проти грабіжницької політики на Україні, особливо, проти отих хлібозаготівель.

Протест той, як бачимо ми з даних, наведених сьогодні за совітською пресою у нас («З преси» і «Великої України») набуває активних і загрозливих форм: перед нами не тільки убивства на політичному ґрунті, підпали майна комуністичних прибічників, агітація й боротьба проти хлібзаготівель, одмовлення здавати збіжжя, але й організовані повстанські загони.

Коли пригадати, що тепер в червоній армії значний відсоток селянства, що територіяльні частини її міцно зв'язані з місцевою людністю, то ця однодушність селянина і червоноармійця, що так виразно проступає через «гром перемоги», який лунає без упинки зі шпальт совітської преси, — ця однотонність настроїв — це безперечно дуже небезпечний симптом для окупаційної влади на Україні.

* * *

Одним із найпозитивніших явищ нашого життя за останній час на чужині була безперечно конференція представників української еміграції в Празі та досягнене нею об'єднання головніших еміграційних організацій і утворення спільного центру — Головної Ради Української Еміграції в Європі.

Не дурно Празька конференція так роздратувала всі розкладові елементи, що марно намагалися — на радість ворогам нашим — підірвати її значіння та зменшити вагу її наслідків.

В минулому числі «Тризуба» подавали ми відомості про життя нового еміграційного осередку — Головної Ради, яка вже остаточно уконстатувалася, ввійшла в контакт з центральними організаціями нашої еміграції в різних країнах, розробила програму своєї діяльності та взялася до її виконання.

А от перед очима і наявний свідок початку її праці. Маємо на думці брошуру: «La Société des Nations et les Réfugiés Ukrainiens», що її опіру вилустила Головна Еміграційна Рада. В докладній брошурі цій (40 стор. in 8) вміщено «одвертого листа проф. О. Шульгина до д-ра Фрітіофа Хансена» та низку документів, які торкаються справи визнання за українськими емігрантами права на власну національність.

В передмові до книжечки п. І. Косенко, генеральний секретарь Головної Ради, цілком справедливо підкреслює один момент. «В цій брошурі не підіймається пекучого питання про незалежність України. Тут простісенько питання про те, чи українські біженці мають право на власне ім'я національне в паспортах, що їх видає Ліга Націй». І далі

так поясняє завдання видання: «З другого боку, випускаючи в світ лист свого голови п. О. Шульгина, Головна Рада Української Еміграції хотіла б вияснити в найширший спосіб проблему, яка інтересує так живо усіх її членів». Адже ж українська еміграція домагається тільки одного: «вона бажає, вона вимагає тільки поваги до її права на національність українську,— от справа, якої виразником є ця брошура».

Цілком слушно розпочала свою видавничу діяльність, якій ми щиро бажаємо як найшвидшого розвитку, Головна Рада з виданням цієї праці свого голови. Вона дає перегляд історичний питання, наводить головні аргументи супротивників та, докладно їх розглянувши, один по одному розбиває. Вага книжки — в її угрунтованості, в спокійному, діловому, переконуючому викладі, нарешті, в тих документах, які до неї приточено.

Чи пощастить Головній Раді і авторові книжки проломити лід недовір'я та упередження, довести опонентам усю глибоку правоту і життєвість наших домагань, — не знати.

Але в кожному разі дуже добре робить Головна Рада, що розпочинаючи фактично свою діяльність, одним із перших завдань своїх ставить оборону права української еміграції на власне ім'я. В цій боротьбі за національну гідність нашу, ми певні, Головна Рада повинна об'єднати коло себе усі здорові та національно й державно настроєні сили нашої еміграції.

В альбом «націоналістам».

II.

Про уряд УНР.

Що ж їх об'єднує і для чого ведеться вся ця акція? Перечитайте їхній орган і ви побачите мету: дискредитувати за всяку ціну уряд УНР, який вони сміють називати (так само, як і всіх його прихильників, себ-то 80-90 відс. еміграції, не кажучи вже про українські народні маси) «групою Андрія Лівіцького».

Яке відношення це питання має до Женевської справи? На нашу думку, ніякого, бо та справа навіть не є справою політичною, а скоріше, так мовити, морально-національною. Але панове «націоналісти», бачучи, що справа в Женеві переводиться одним з ближчих співробіт-

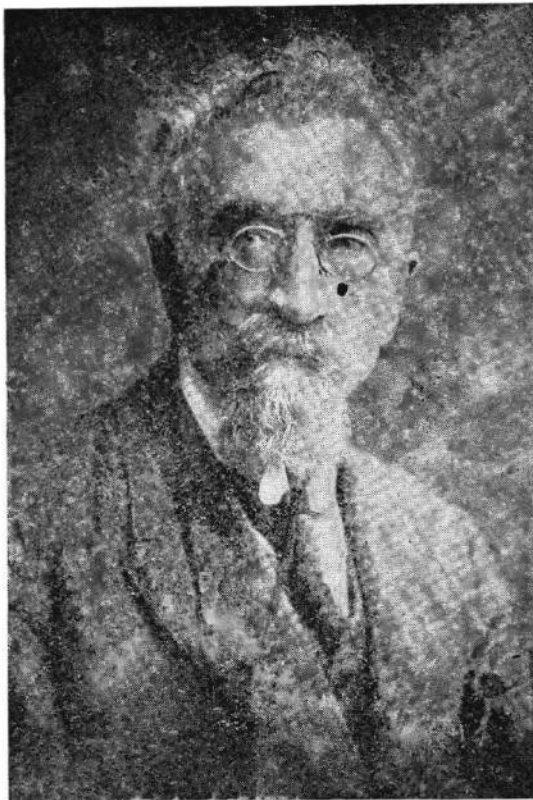
ників уряду, тим самим зненавиділи і цю справу. Для них ніщо не існує по-за одним завданням, що його має на меті і «Провід» і «Розбудова Нації», і увесь цей рекламний галас, який створено навколо «націоналістів». Подивіться на сторінки їхнього журналу, з ким і з чим вони борються, і вам стане зовсім ясно: з УНР. Що це, наші принципові вороги? Не думаємо, бо і принципів сталих і ясних у них не бачимо. І тут знов згадується поділ «націоналістів» на дві частини: одні дуже добре розуміють, для чого вони це роблять, і старанно борються з тим державним центром, який посмів згуртувати людей навколо себе, який посмів тяжко занепокоїти самий большевицький Парнас, не кажучи вже про російську еміграцію... Другі, знов скажемо, не відають самі, що творять. Одначе п. Онацький робить якісь зусилля, щоб підвести ідейний фундамент під «націоналістичні» цькування уряду УНР.

Роблючи вибачення перед читачем, що в одній статті примушений я порушити дві теми, маю в кількох словах зупинитися на цій аргументації.

Пан Онацький гадає, що закордоном треба думати тільки про «ідейне підтримання і поширення гасел нашої визвольної боротьби», а «реальна робота», «практична робота» — це діло тих, що zostалися на Україні. На це можемо зауважити, що ми ніяк не відкидаємо те завдання, яке ставить еміграції Онацький, але коли підступити до реального, активного здійснення цього нелегкого завдання, над яким і упертістю працює десять літ уряд УНР за кордоном, то тут саме з повстають завдання «практичної політики», яких обійти ми не можемо і яких ті, що сидять в «тюрьмі народів» здійснити не можуть в найменшій мірі.

Україна, як і Грузія, мають в нещастю принаймні те щастя, що вони зберігли свої легальні уряди, які могли стати центром великої національної акції. Трагедія цих урядів на вигнання полягає в тому, що вони не можуть широко й одверто говорити про свою працю, тяжку, невдячну, але все-ж по своєму успішну: їх діяльність є революційна і їх праця цілком природне на $\frac{3}{4}$ конспіративна. Але як потрібна ця підготовча праця до відбудови української державности, показує тільки досвід минулого, коли ми до того будівництва прийшли не підготовані. Чому не стала нам на допомогу Європа в 1919 або в 1920 році, коли допомогти нам було так легко? Тому, що у нас не було зв'язків, тому що про нас не знали і нам не вірили. Отже ми все мусимо робити і уряд все від нього залежне робить, щоб це не повторилося.

П. Онацький думає, що ми просто «забули» про мільйони людности, які живуть в Галичині і на Волині. Він думає, що це уряд УНР відступив ці землі, збуваючи, що сучасні кордони Польщі опреділилися не договором 1920 року, а договором Польщі з большевицькою совітською Україною в Ризі і що ці умови що-до Волині були гірше за умови 1920 року. Він все ще наївно, думає, що уряд УНР віддав Галичину полякам, коли він тільки (згідно бажанню самого уряду Західньої України) фактично погодився на вирішення цієї справи міжнародним трибуналом. По-за межі того фактично не виходив і договір УНР в квітні 1920 р. Галичину в і ддали Польщі не уряд

А. С. Маршинський † 30. VII. 1929.

УНР, а Рада Амбасадорів у Парижі, на якій представника уряду УНР офіційно чи неофіційно не було, бо не було його в той час і в Парижі.

П. Онацький згадає Мусоліні, який вагався віддати Папі навіть клаптик землі. Але нехай той же п. Онацький згадає, скільки років пройшло перше ніж здійснилося об'єднання всіх земель італійських в одну державу; нехай би він згадав, як почалася історія Румунського королівства чи нового Болгарського царства. Хай би подивився, чи всі німці об'єднані в одній державі, і чи навіть всі ті землі, що говорять французькою мовою, знаходяться у Франції. Ми віримо в єдину соборну українську націю, але державу маємо будувати в межах можливого, виходячи з тих фактів і тих кордонів, які встановилися вже різними трактатами, бажаючи по можливості їх збільшити, не одступаючи в усякому разі від того що, єсть.

П. Онацький і досі не може чи не хоче зрозуміти, в чім полягає політика уряду УНР. А полягає вона ось в чому:

— скупчити всі свої сили на боротьбу за державність, за відбудову Української Народної Республіки; боротися проти одного ворога, якого ми маємо, — проти Москви, проти її уряду, в даний момент червоного, за визнання державної незалежності України.

Спіраючися на власні сили свого народу, який покладає на цей уряд і його випробованого вождя Андрія Лівницького стільки своїх надій, уряд УНР розуміє, що йому треба підготувати прихильний ґрунт на міжнародньому полі, бо без цього перемога українського народу буде ефемерною, а може й не можливою. І в цій своїй міжнародній політиці уряд шукає підпертя на Заході, не тільки у Польщі, Румунії, чи Чехословаччині, а на Заході Європи взагалі, так само, як і в Америці. Нашим ворогам, здається, що словом «полонофіли» вичерпується зміст нашої політичної думки.

Яка глибока помилка! Щоб бути послідовним нас прийшлося б характеризувати багатьма словами, прибавляючи до назв всіх народів Європи й Америки модифіковане слово «філи». Але є одно слово, в яке все укладається: з а х і д н и к и. Ми — західники, бо хто хоче самостійної України, той мусить бути послідовним і спиратися на Захід і в тому числі на ближчий до нас Захід. Хто цього не робить, той рано чи пізно, ми в цьому переконані і досвід нам про це говорить, примушений буде в тій чи іншій формі зрідкися самостійної України.

П. Сціборський на додаток сміє ще характеризувати уряд УНР, як якогось васала Польщі чи навіть її окремих органів. Але українська громадянство, весь український народ добре знає, хто стоїть на чолі уряду УНР і хто найближче підпірає його діяльність. Український народ знає, що немає на світі тої сили, що могла б перетворити покійного Петлюру чи його заступника Лівницького, Прокоповича чи Сальського, Лотоцького чи Яковлева чи того, хто пише ці рядки, в чийогось васала. При всіх обставинах, всі знають, ці люде так само, як і славний покійний їхній вождь, до останнього дихання свого зостануться вірними своїй ідеї: боротися за Українську Народню Республіку. Це довели вони своєю многолітньою працею.

Все це, повторюємо, не має прямого відношення до праці в Женеві, яка ведеться не в імені УНР, а в імені громадських інституцій. Як досвід показав, можна й не поділяти наших політичних думок, але при взаємній повазі на цьому нейтральному ґрунті всі м з і т и с я. Та я мусів дати одночасно відповідь і на закиди проти УНР, бо стріли «націоналістів» властиво падають саме в цей бік.

І коли дивився на цю їх отруйну працю, мимоволі питаєш себе стародавніми словами, вжитими вже до них тим, кого вони вважають за свого вчителя, Д. Донцовим:

Cui prodest?
Кому на користь?

Олександр Шульгин.

Далекосхідній конфлікт і українські інтереси.

Далекосхідня авантюра імперіялістичної Московщини почалася не вчора і не сьогодні; вона пережила вже багато фаз і два режими — царський, який її затіяв, і большевицький, який достойно продовжує розпочате царськими концесіонерами розграбування Китаю.

Як з принципового правдивого національного погляду, так і з погляду практичних інтересів і політики України і українських колоністів на Далекому Сході, московська авантюра там мусить бути безпощадно побивана, бо, крім нещастя і крові, нічого вона не дала населенню на побережжю Тихого океану.

Ще за старого режиму вирости українські колонії на Далекому Сході. Руками цих самих українських колоністів думала Московщина захищати інтереси своїх статських совітників на силою захоплених питомих китайських теренах. Увесь час вживаючи українців на Далекому Сході, як гарматне м'ясо, Московщина не потурбувалася ніколи ні про їхні культурні інтереси, ні про їхні національні і інші потреби.

Характерною рисою українського населення Далекого Сходу була пасивність і відсутність розуміння своїх українських окремих інтересів, які йдуть цілком в розріз з інтересами московського заборництва, що йому немає ніяких меж, ні кордонів. Спроби свідомих елементів зорганізувати народні українські маси було придушено большевицькою навалюю і не дивно, що при такій пасивності далекосхідннє українське населення стало предметом всяких експериментів білих, чорних, рожевих і інших московських груп під час і в кінці революції. Лише той, хто не хотів, і не крутив нашими людьми во славу правдивих чи неправдивих, але не наших інтересів. Як політичного фактору на Далекому Сході українства досі не існувало; його руйновано, його вв'язувано у війну, його ділено, анексовано і нищено фізично й морально без його найменшого відома. Продовження такого стану, очевидно, загрожує повним винародовленням і знищенням багатотисячному українському населенню на Амурі. Воно мусить вийти з пасивності і нарешті стати суб'єктом свого святого права, яке не вільно нікому ігнорувати і безкарно порушати. Активність української далекосхідньої політики при певній твердості лінії і зручності в тих обставинах, які складаються, особливо тепер могла б дати багато як для Зеленого Клину, так і для Великої України. Втиснуте між Московщиною, Китаєм та Японією українське населення, очевидно, мусило б здобути з цього собі великі користі. Але для цього потрібуються, щоб його організація, його самопізнання і самоцінування були іншими ніж досі. Та чи інша поведінка політична далекосхідньої української еміграції могла б дати в руки борців за українську справу в Європі великі карти і, навпаки, та чи інша ясна лінія політичної поведінки української еміграції в Європі і українських подітників на самій Великій Україні могла б дуже корисно відбитися на становищі українського Далекого Сходу.

Заява українського представника п. Смаль-Стоцького — китайському послові в Лондоні від імени України, Кавказу і Туркестану не тільки йде в річищі загальної української політичної акції, а й привертає увагу до того чи іншого поводження далекосхідної української еміграції.

Як би не розвивалися події на Далекому Сході, українська національна політика мусить, де б вона не переводилася, пам'ятати одну аксіому: український інтерес є завжди і всюди протилежним московському і при тому всякому. Тільки керуючися цією засадою українці здолають досягти повного і належного результату. Всяка половинчистість, компроміс і малоросійство смерті подібні.

В той час, як Велика Україна, яку тепер вільно лише репрезентує еміграція українська в Європі, мусить заявити свій категоричний протест проти поводження Московщини на Далекому Сході і робити все, щоб підірвати московський імперіялізм в самому його серці; українська еміграція на Далекому Сході мусить запротестувати словом і ділом проти факту вплутування її в різкий конфлікт з тим китайським народом, з яким вона живе обік і з яким вона, маючи постійне зіткнення, і сама може в своїх інтересах зговоритися в справедливих формах, більш відповідних сучасним культурним поняттям, ніж кулачне московське право.

Широкий виступ далекосхідної української політики мав би вплив і на сусудні заінтересовані держави, що, в протигагу московському большевицькому наступові часом користуються послугами еміграційних московських різних груп, які нічим не зв'язані з українським Далеким Сходом і являються ще спекулянтами на українських інтересах не кращими за большевиків.

Московсько-китайський конфлікт дає широке поле українській політичній роботі; треба лише, щоб українство знайшло досить в собі сили використати всі ті безмежні можливості, які реально вимальовуються.

І. Заташанський.

Значіння водяного спорту для української держави.

Кожна держава, яка хоче бути незалежною, багатою і добре розвиненою по всіх галузях культури і поступу, мусить мати своє власне морське побережжя з власними портами. Держава ж, яка відповідно своїм розмірам хоче бути великою державою, щоб відіграти ролю в концерті світових держав, мусить мати і «своє море» через панування на тому морі, яке омиває його береги. Бо значіння моря величезне.

Море є фактор світового поступу через вільний зв'язок народів по-

між собою, дякуючи якому народи обмінюються своїми культурними цінностями. Через море робляться найбільші перевози товарів і пасажирів. Морем ведеться майже вся світова торгівля. Море розвиває цілі нові галузі промислу і торгівлі і витворює цілу класу моряків, людей відважних і підприємних. Такий багатий край, як Англія, лише морю мусить дякувати за своє багатство. Лише дякуючи морю, Германія спромоглася стати такою багато-могутньою державою, якою вона була перед світовою війною. То само можна сказати і про Північну Америку.

Наша Україна, яка має дані бути великою державою безперечно, цілком природне має своє Чорне Море, на якому вона мусить бути господарем. Для того-ж, щоб бути господарем на своєму морі, треба мати флоту військову і торговельну. Але мало мати тільки добру матеріально-техничну частину флоти, треба й мати добрий особистий склад флоти: треба мати добрих старшин і добрих морців. В останньому відношенню Україна як-раз знаходиться в добрих умовах. Річ в тому, що бувша російська імператорська Чорноморська флота на 75-80 відсотків свого особистого складу була завжди заповнена українцями, не кажучи вже про Балтійську, Каспійську, Сибірську і інші російські флоти, так само як і про б. царську Австро-Угорську флоту, де відсоток українців теж не був малий. І вище військово-морське командування завжди підкреслювало, а я з власно-службового досвіду можу посвідчити, що українці були здібними і добрими моряками. Очевидячки, кров запорожців-моряків озивалася тут і навіть не тільки у тих, яких набіралося з берегів великих українських рік, як Дніпро, Дністер і інші, а й у таких, які часом крім рідного болота більшої води і не бачили в життю. Правда, що треба було витратити порівнюючи досить довгий час служби на флоті — на березі і на кораблях, щоб виробити з наших українців добрих моряків, але іншого виходу тоді не могло бути, бо водяний спорт, як головна підстава виховання будучого моряка, був тоді для загалу на цілій Україні на самім початковім ступеню.

Цілком природне, що в державах, які омиваються зо всіх боків морем, як Англія, Японія, або які мають відповідне що-до свого розміру велике морське побережжя, як Іспанія, Португалія, Італія, Греція, Швеція, Данія і т.д., водяний спорт розвивається сам собою, але в державах, де море омиває крайню частину держави, як Германія, Польща і наша Україна, там розвинення водяного спорту, як підвалина до виховання майбутнього доброго особистого складу флоти, — для зрозуміння всього значіння моря для добробуту держави, конче потрібно.

Німці, дякуючи величезному розвиненню водяного спорту через свій «Flottenverein» (відділи якого можна було знайти майже в кожному селі, не кажучи вже про міста), мали можливість утворити за короткий час таку велику торговельну і таку міцну військову флоту, що виступили навіть в боротьбу за володіння світовими морями з віковою владицицею морей і океанів Англією, не кажучи вже про те, що багатство краю через своєчасне зрозуміння значіння моря дало німцям можливість війни майже з цілим світом.

В сучасний мент у Польщі, яка, як відомо володіє невеликим мор-

ським побережжям, та й то десь на північному кінці краю, дякуючи організації «Polska Liga Morska i Rzeczna», яка іде за прикладом німецького Flottenverein-a, у громадян, далеких од моря, вироблюється почуття і розуміння цінності моря і через водяний спорт ґрунтується кадрі будучих моряків.

То що-ж нам українцям? Південні кордони нашої держави на великим протягу омиваються теплим Чорним і Азовським морями. Ми українці теж мусимо звернути увагу на розвинення водяного спорту для добробуту нашої держави. Майже всі наші великі ріки течуть до цих морей. В російські часи 75 відс. всієї вивозової торгівлі з України приходилося на морську торгівлю через Чорне море. Це лише одно удоводнює, що Україна була й мусить бути економічно морською державою. Але всі вигоди від цієї морської торгівлі держава може мати лише тоді, коли вона ввозить і вивозить на своїх власних і власної будівлі кораблях, які обслуговуються своїми-ж моряками-українцями.

Крім цього значіння водяного спорту з державно-політичного боку, ми мусимо не забувати і поважного значіння водяного спорту впрост для розвинення фізичного здоров'я громадян і зокрема нашої молоді. Бо водяний спорт в складі плавання, гребні і пливання під парусом є самим найприємнішим і разом з тим найздоровішим зо всіх виглядів спорту, доступних майже кожному. Ще тим більш, що річок, ставів, озер, поминаючи вже великі ріки, на Україні не брак.

Одним з головних видів водяного спорту є гребний спорт. Інстинкт научив доісторичну людину веслувати. Цілком можливо що підчас якоїсь повені доісторична людина, рятуючись, попала на плаваючу колоду або кавалок дерева і, водючи дрючком по воді звернула увагу, що вона могла надавати певний напрямок рухові своєї колоди. Від цього і повстала гребня. Потім людина почала вже працювати над вдосконаленням самої колоди, виводючи в неї середину, а далі почала вже будувати і сама примітивні човни. Головні ж засади цих примітивних човнів лишилися через тисячеліття і до наших часів. У сучасних народів, які стоять на низькім ступені культурного розвитку, лишалися і ті самі човни, як у самоїдів-каяки, у канадійських і північно-американських індіців — пироги і каяки, у тихоокеанських дикунів — катмарани і т. д. Майже одночасно з появою перших човнів з'явився і парус.

Гребня, як і всі вигляди водяного спорту, є один з найздоровіших засобів фізичного розвитку людини, бо а) гребня відбувається в надзвичайно чистому повітрі: над водою нема тієї сталої куряви, яка є над землею, і в якій є стільки мікробів ріжних хвороб; б) соняшні ванни на воді в зв'язку з відсвітом соняшного проміння від води ділають майже подвійно; в) при поправній гребні на кочетах мускули тіла людського, працюючи рівномірно, розвиваються надзвичайно, а легені і серце зміцнюються; г) купання, можливе кожної хвилі, лише загартовує людину; д) гребнею в відміну від інших спортивних може займатися людина не тільки молода, а і в похилих літах.

Підкреслюю, що лише поправність гребні може дати добрі наслідки.

Поправною ж гребнею називається веслування, при якому при найменшій витраті сили, досягається найбільший результат. Для того-ж, щоб веслувати поправно, треба пройти певний курс навчання гребні.

Отже-ж тому нашим українцям, порозкиданим по всьому світу або на батьківщині сушим, які в майбутньому хотіли б, згідно з своїм потягом до моря, послужити на добро своєї держави, а зараз набути більш здоров'я, конче треба або самим зорганізувати власні українські яхт-клуби, гребні товариства, спілки плавання і т. д., або закордоном вступати членами до місцевих товариств водяного спорту, які існують по всіх краях (У Франції добре товариство: «Ligue Maritime Française», в Італії «Lega Navale Italiana.»

Треба вчитися і пройти в них всі курси, тим більш, що останні з'язані з приємністю для членів безплатні. Але перебуваючи в таких чужих товариствах, мусимо не забувати, що вони мають державно-патріотичний характер і тому треба завжди проявляти свою лояльність до цього, тоді вшанують і наш натріотизм.

Святослав Шрамченко.

Сучасна ідилія.

За наших часів надто реалістичних, здається, на світі вже не зостається місця ідилії. А ні в житті, ані в літературі, ані в мистецтві. Трудно тепер знайти щось ідилістичне не то суттю своєю, а навіть формою.

Та до такого песимистичного висновку може дійти тільки той, кому не доводиться стежити за сучасною пресою большевицькою.

От, наприклад, в ч. 189 за 11 серпня «Известий» знаходимо літературні вправи п. Федора Гладкова, витримані в стилі класичної ідилії.

Так приємно відірватися від суворої дійсності і полинати за автором на легких крилах фантазії в те інше, вимріяне царство, царство казки. Певно й читач радий буде відпочити на цих малюнках прекрасного, як сон, життя. Але краще наведемо кілька уривків.

«Це — суцільний квітнучий сад з широкими англійськими газонами в куртинах, в кучерявих, декоративних бордюрах. Алеї з молодих дерев, майданчики й дорожки, що їх густо висипано дрібною жорствою... Покрашали й помолодшали хатки — вони скидаються на чепурні котеджі і валять до себе захистом та святковим виглядом. На верандах — квіти, виткі рослини і почувається піклування за своє житло... Газони; клумби, рабатки поливають вранці і ввечері з шлангу... Перед будинками... пишно кучеряві сквери, широкі майданчики, висипані жорствою, з роскішними у візерунках клумбами, з широкими газонами, а трохи дажі — такі-ж широкі майданчики з високими екранами та «голубятнями» для кіно — новенькими, золотими, з солодкими пахощами смоляних дощок».

А ось як живеться серед тої привабливої атмосфери:

«В казарнях чистота й порядок. Бруду вже нема. Люде по роботі вмиваються, чистяться, чепуряться. От вони вже групами і по одинці походжають алеями та дрожками саду, сидять на ослонах з дітлашками та жваво сперечаються про питання політики і «будівництва». В руках газети. І жінки вже дивляться по людському. І в очах і в голосі чувається «громадянка»...

«Блакитні павільйончики, що скидаються на ятки трансформаторів, даже суворі і чепурні з вигляду, стоять на майданчиках в різних місцях селищ. Вони не псують мирної краси газонів та клумбів з квітами. Вони на своєму місці — конструктивно заповнюють непотрібну пустоту. Це — душі для робітників. І вранці і вдень і вечері вони мийються в струмках води, яку подає по руках водтяг. Купаються цілі родини, хлюпочуться хлоп'ята, а гарячими днями липня тут довго плюскоче вода, аж гремить регіт, і навипередки вириваються «артільні» виклики бадьорих людей. Хіба це не нове в побуті робітників?».

Читач може подумати, що це уривки з сучасних «Писемь руссаго путешественника», і що то на сторінках «Известий» озивається далекий нащадок Карамзіна, солодко виспівуючи усі чари побуту, певно, англійського робітника десь в найкультурнішому куточку Заходу. На цю думку наводить і згадка автора про англійські газони та про чепурні котеджі.

Помиляється: цей куточек раю на землі — то «два нові селища Дніпрельстану», які «можуть стати зараз за зразок культурного влаштування».

Читаєш і справді заздриш, мимоволі повторюючи слова давнього поета нашого:

«Щасливі там люде,
Блажена сторона».

Після того опису робітничого побуту на Дніпрельстані вже й не дивуєшся, коли довідаєшся від автора, що

«На Дніпрельстан і раніше і тепер дивляться, як на «золоте дно... Ніде в Союзі оплата праці не стоїть так високо, як на Дніпрельстані... Місячний заробіток кваліфікованих робітників часами вище (у всякому випадку не нижче) од заробітка інженера».

Автор оповідає, що розцінки в механічних майстернях Дніпрельстану на 200-300 відс. вище від нормальних; а там, де офіційні органи призначають ціну ремонту на 8 карб., робітники вимагають 50 і отримують:

«перемагає нарешті міцний комплот майстерень. Це не окремий факт, а — система».

Щастя отим робітникам в СССР! Живуть як у казці, приміщення ідеальне, а «система» платні для них теж не погана.

Але малюнок сучасного раю, що сотворили большевики на нещасній нашій Україні, був би не повний, як би не згадали ми тут ще про «фаб-

рику-кухню». Подивіться — но, яку привабливу картину яскравими фарбами легко накидає перед нами совітський поет!

«На фронтоні виступає величезну залу їдальні від кухні, рельєфно ступає накладними літерами гасло: «Громадське харчування — шлях до нового побуту».

Завдання того «громадського харчування» — не складне:

«дати їжу здорову, смашну, просту і привабливу».

«Що ж то таке фабрика-кухня?—питає п. Гладков і дає яку відповідь: — Це колосальний будинок, повний світла й повітря. Близна стін, колон (ну, простіше — дерев'яних підпор), повітряна височінь в плетінні бантин та кровь, білі статертини з перати на нечисленних столах—великих і маленьких, — так ніби безмежне шахматне поле. Рослини. Скрізь довгу пашу у стіні видно блискучу кухонну лабораторію, що тікає кудись в перспективу — в хмари пари, у м'ясну грань жару. Там натовп кухарів та найминок в білих балахонах та шликах. Чудовий будинок. Він вабить і тішить погляд. Дихати легко. Тут можна відпочивати довго й спокійно, не почувавши смердючої духоти, покидьків та недоїдків страви. Тут ніби не бачиш мух і щелепів сусіда, що жує. А там в лабораторії, в захованих задніх приміщеннях, де зберігаються продукти в льодовниках, для яких лід неперестанно постачають могутні апарати, де все заставлено машинами і ні одна рука не торкається ні до м'яса, ні до городини, ні до хліба, де навіть посуд миється механічно, — там безперестанний клопіт, неначе в лихоманці. І здалеку видається, що це не кухня, а операційна, що вся горить світлом; а кухарі і обслуга не кулінарні робітники, а поважний «мед-персонал», що занятий складною працею «по вскрытию больного» (?!). Тут масова продукція їжі на десятки тисяч людей. Тут механізацію доведено до досконалости, а меню — це строгий стандарт. Постачання продуктами поставлено надзвичайно; що-до цього Дніпрельстан знаходиться у винятково сприятливих умовах і все найкраще, все свіже в першу чергу щедро одержує Дніпрельстан».

Просто ніби сторінки з фантастичного роману Уельса, з тією ж тільки ріжницею, що ця фантазія неначе-то вже стає фактом в країні совітів: «фабрика-кухня» існує і працює на Дніпрельстані вже півтора роки. І ось як працює:

«Так чому ж все це тучне, свіже багатство перетворюється в цій блискучій лабораторії фабрики-кухні в вонючу бурду і непотріб, що аж душу верне?»—

питає в розлачі автор цієї ідеї.

«Невжеж винні машини, стандарт, казани і пара, яка варить і смажить і слухається майстра? Адже-ж там цілі полки кваліфікованих кухарів, які колись і десь напевне потрапляли догодити найвибагливішим гурманам?.. А маси робітників і службовців, тут ніяк не можуть звикнути ні до борща, ні до печені, і виходять з їдальні з огидою, з обідою, з одчаєм, почувавши себе обманеними, а не то й ограбованими.

«І от вже півтора роки я ніяк не можу зрозуміти, чому це в цій громадській їдальні, що її називають фабрикою-кухнею, розрахований на багато тисяч штунків, страва—огидна до пудоти, гидка і на смак і на вигляд».

Щоб примусити робітників їсти огидливі харчі в цій ідеальній кухні, адміністрація Дніпрельстану бралася до радикальних засобів:

«Щоб примусити спілки робітничі перейти на громадське харчування почали руйнувати кухні при казарнях і вигонити «неорганізованих», «первобитних» бабів. Але... баби zostалися бабами, і спілкові кухні перейшли на чисте повітря».

І боротьбу блискучої ідеальної фабрики-кухні з простими бабами засуджено на невдачу, бо баба вміє догодити:

«Борщ, як і годиться, пахне справжньою яловичиною і кісткою, а не псиною і лоханкою і на вигляд він аж бурштиновий, а не брудний, як покидьки в помийниці. І смажене—ароматне, а не сині шматки, залиті бруднатою сукровицею, що її злякатися можна».

От і маеш наслідки ідилії. І мінорним тоном кінча свій ідилічний малюнок сучасний поет:

«І раптом виходить, що гасла zostалися гаслами, а перетворення їх у життя несподівано повертається в конфуз».

Можемо потішити бідолошного поета хіба тільки тим, що в такий «конфуз» повертається усе, навіть найкраще, до чого торкнеться мертва рука совітів.

---

3 життя й політики.

— Проблема тих сил, що на них може спиратися відбудова нашої державности. — Інтелігенція старої формації і нова інтелігенція. *)

Не один раз в наших оглядах нам доводилося підкреслювати і зазначати те критичне становище, в якому перебуває совітська влада, становище, що, коли не абсолютно безвихідним, то в кожному разі з такою безвихідністю межує. Що далі, то все більше погіршується міжнародня ситуація совітської влади і опиняється в стані вона все більшої і дальшої ізоляції. Поглиблюється і зростає розклад і деморалізація в комуністичній партії, цій єдиній опорі совітської влади. Продавольчі утруднення і господарська криза набірають катастрофічного характеру. Зростає і поширюється стихійне незадоволення народніх мас.

Ці зростаючі утруднення, ця криза, що все далі поглиблюється, ставлять на порядковий денний питання про ті сили, які можуть прийти на зміну большевицькій владі на Україні, про степінь їх підготовки і зорганізованости. Питання це надзвичайно складне і трудне до розв'язання при нашій одірваності від життя на совітській Україні, але разом з тим це є питання остільки кардинальне й важне для нас, що обминути його не можна в жадний спосіб. Зробити спробу використати ті матеріали, які є, і підійти до розв'язання усієї справи є необхідним.

Кожна зміна режиму, кожен державний переворот є результат двох груп чинників. Впливає з одного боку група факторів, які спричиняються до розкладу тої верстви, що держить в своїх руках державну владу, які ведуть до зменшення і ослаблення її відпорної сили. З другого боку відбувається вплив факторів, які ведуть до збільшення організованости і сили тих

---

*) Не поділяючи категоричности де-яких тверджень нашого співробітника, визнаємо позаякність цієї проблеми для нашого майбутнього та необхідність всестороннього її вивчення.

нових соціальних груп, що мають прийти на зміну старій владі. Не скрізь і не завжди розвиток цих процесів відбувається рівнобіжно й наслідком цього результати зміни режиму, результати політичних переворотів не в усіх країнах носять той самий характер. З історії останніх часів можна навести два класичних приклади з цього обсягу. Це — перебіг революції в Чехії і на Сході Європи. В Чехії йшов паралельно і одночасно процес розкладу австрійської влади і процес підготовки тих нових сил, що сотворили чеську державу. Діячі чеського визвольного руху використали часи війни для того, щоб оформити і остаточно зорганізувати ті національні сили, які були підготовлені і витворені боротьбою і працею попередніх поколінь. В результаті Чехія за короткий час змогла опанувати ті труднощі, які стояли на шляху організації нової держави. Протилежний образ ми маємо в перебігу революції на Сході Європи. Царат в Росії упав в результаті внутрішнього безсилля і нікчемності в той час, коли на цілих просторах колосальної імперії не було тих підготовлених сил, які би змогли перейняти його спадщину. Єдиною живою силою, єдиним творчим фактором в східно-європейській революції були національні рухи серед окремих народів, що входили у склад імперії царів, але ступінь організованості і розвитку цих рухів не скрізь стояла на належній висоті. В результаті цього імперія царів, теперішня СРСР, ще й тепер на дванадцятому році після «великої безкровної революції», — назва, яку присвоїли російські публіцисти беззевному перевороту, — не вийшла на шлях нормального розвитку, не живе скільки будь упорядкованим життям і стоїть під знаком нових переворотів і ускладнень. І, коли можливість упадку теперішньої влади в СРСР взагалі, а на Україні зокрема, в першу чергу визначається її внутрішнім розкладом, перспективи перевороту залежать від ступеня підготовки і організованості тих сил, які мають обняти побольшевицьку спадщину. Оскільки ми являємося заінтересованими не лише в упадковій большевицького режиму, а в першу чергу і головним чином у відбудові на його руїнах української державності, остільки питання про ті сили, які для цього існують, не може при все зростаючому розкладі совітського режиму не привернути нашої найсерьознішої уваги.

З тих сил, які можуть відіграти і мусять відіграти роль, як претенденти на побольшевицьку спадщину, можна виділити три соціальні групи — інтелігенцію, робітництво і селянство. Єдино ці три групи являються реальними силами, єдино вони можуть увійти в обрахунок. Говорити про можливу роль обидвох і буржуазії не приходиться, бо є ясным, що спроба їх відіграти якусь роль на Україні могла б спиратися лише на чужоземній інтервенції, підприємстві остільки при сучасній міжнародній ситуації утопічному, як і безнадійному по своїм результатам на Україні. Що ж торкається тої нової буржуазії, яка утворюється тепер на Україні. При тих умовах, в яких відбувається цей процес, трудно думати, щоб вона могла виступити в ролі скільки будь рішучого і впливового чинника. Отже по-за інтелігенцією, робітництвом і селянством претендентів на побольшевицьку спадщину на Україні нема і не може бути.

Почнемо наш розгляд з інтелігенції. Думаємо, що більш правильним буде говорити про інтелігенцію на Україні, ніж про українську інтелігенцію. Процес психологічного і ідеологічного відмежування української інтелігенції від російської до часів опанування України большевиками фактично ще не закінчився. Ті представники інтелігенції української, які в своєму одмежуванні від російської інтелігентської ідеології пішли далі, мабуть в своїй більшості опинилися на еміграції. Українська інтелігенція, яка залишилася на Україні, позбавлена того ферменту, що створювали в ній більш активні настроєні в національному розумінні її представники, складає скоріше певну групу в загальних перегах інтелігенції на Україні, ніж цілком виділене і відокремлене ціле. Цією психологічною і ідеологічною зв'язаністю з російською інтелігенцією мабуть треба пояснити і той факт, що українська інтелігенція, що зосталася в рідній краї, в загальному стала на той самий шлях, на який стала і російська інтелігенція, — шлях прийняття совітської влади, шлях зречення політичної діяльності й пере-

ходу до політики дрібних справ — культурної і економічної роботи. Розуміється, в лінії практичної роботи, яку провадять на Україні українська і російська інтелігенція, є певні немаловажні різниці. В той час, як перша всіма силами допомагає українізаціїному курсові совітської влади, друга проти нього бореться. Але фактично і та і друга стоять на спільних позиціях повної лояльності до совітської влади, позиціях відмовлення від політичної боротьби. В той час, як в добольшевицький період української історії провід в політичній і національній боротьбі належав передовсім інтелігенції, тепер являємося ми свідками фактів протилежного характеру, — фактів активних виступів народніх мас, передовсім селянства, при майже повній пасивності інтелігенції. А винятки, які що-до цього існують, вони лише стверджують це загальне правило.

Розуміється, ми не остільки наївні, щоби думати, що офіційна лояльність інтелігенції до совітської влади, всі ці покаянні заяви і вірно-підданчі резолюції виявляють справжнє обличчя інтелігенції на Україні. Думаємо ми, що совітська влада має всі підстави, коли ставиться до вірно-підданчих почувань інтелігенції на Україні з великою резервою. Не підлягає сумніву, що коли колишній правий кадет проф. Багалій, який колись боронив в Державній Раді заведення української мови в школах лише для тих глухих сел, де ще не розуміють по російськи, або такой самий колишній російський кадет Корчак-Чепурківський, підбираючися до сьомого, а то й восьмого десятику років, знайшли своє пролетарське обличчя і виступають в ролі творців української пролетарської культури, то це є не більше, як дурний фарс. Але, коли на таку комедію з переодяганням пішли десятки й сотки, коли апологізм, поєднаний що правда з яскраво висловленою лояльністю совітам, є зараз пануючим настроєм, то не може це не свідчити про ту глибоку моральну і психологічну кризу, яку переживає тепер інтелігенція на Україні. Інтелігенція відмовилася від свого я, вона стратила своє обличчя, вона загубила свою ролю, яку відіграла на Україні раніше — ролю організатора і провідника нових політичних течій. Думаємо, що ця ролія втрачена нею безповоротно. Для політичного керівництва, для активної участі в політичному життю потрібною являється наявність певного морального авторитету і присутність певних волевих моментів. Своєю компромісовістю, своєю задачею позицій ще задовго до того, як здали їх (і чи здали?) стомлені нерівною боротьбою народні маси, інтелігенція на Україні свій моральний авторитет стратила і довела відсутність у неї волевих моментів. Таким чином інтелігенція на Україні в змісли тої своєрідної групи, якою її сотворив дореволюційний період на Україні і в Росії, як активна політична сила з рахунків мусить бути викинена.

Чи є це плюс чи мінус з погляду наших майбутніх перспектив? Ми скоріше би схилилися до того, щоби трактувати цей факт, як позитивний, ніж негативний для справи відбудови нашої державности. Само собою, в результаті тої кризи, якої зазнала інтелігенція на Україні, українська її частина — маємо на увазі загальну масу, з якої не можуть не бути певні винятки, як активна політична сила у відбудові нашої державности мусить бути викинена. Це не може не уважатися певною втратою. Але поруч з українською частиною інтелігенції на Україні, як активна політична сила відпадає також і інтелігенція російська. А це для наших майбутніх перспектив є безсумнівний і безперечний плюс. Російські впливи на Україні піддержувалися і поширювалися не стільки заходами російської влади, скільки заходами і працею російської інтелігенції всіх національностей на Україні. Вона провадила на велику скалю асиміляторську і русифікаторську роботу, захопивши в свої руки всі командні висоти громадської і політичного життя, організуючи свої загально-державні партії, ширючи ідею єдиної Росії і єдиної культури через свою пресу, видавництва то-що. Робота російської інтелігенції, яка зміла сотворити в цілій російській державі для себе легенду про свої високі моральні цінності, про свою ідейність, про свій традиційний опозиціонізм до царського уряду, давала ті наслідки, яких не могла дати робота офіційних русифікаторських чинників. Криза інтелігенції на Україні, страта нею її колишнього морального авторитету ставить

хреста також над можливостями поновлення російською інтелігенцією на Україні її колишньої роботи — авторитет, який вона мала раніше і який є необхідний для успіху роботи, нею страчений і його вже не вернути. Поважна перешкода, яка існувала для нас при будові нашої державности тепер відпадає.

Все, що сказано нами вище, торкається інтелігенції в тій трактовці цього терміну, який мав право громадянства в дореволюційній Україні і Росії, інтелігенції, як окремої соціальної групи, яка займає понадкласове становище і репрезентує інтереси не окремих класів, а цілої нації. Як-що ця колишє загально прийнята трактовка була правильною, — в цій справі, як відомо, є дуже поважні заперечення, — то треба зазначити, що для передреволюційної України вона вже й в той час не цілком відповідала дійсності. Серед української інтелігенції, беручи цей термін в його широкому розумінні вже тоді виділялося дві групи; поруч з тою інтелігенцією, що виділяла себе ідеологічно в окрему групу, почав народжуватися новий тип інтелігенції — інтелігенції селянської, яка зв'язувала свої інтереси з потребами тої соціальної групи, із складу якої вона вийшла, яка себе від тої групи не відмежовувала і не виділяла: подекуди так само, правда в меншій кількості, почала виділятися формація української робітничої інтелігенції. По своїй ому розвитку, по оформленості свого світогляду ці групи, що зароджуються в складі української інтелігенції, стояли значно нижче від тої інтелігенції, яка ідеологічно і психологічно виділялася в окрему соціальною категорію. Але про те, не зважаючи на це, ця група, сила якої полягала в її тісному і безпосередньому зв'язку з тими верствами, до яких вона належала, взяла помітну участь в національно-визвольній боротьбі. Та вільносна масовість, якої почав набирати український рух в останні роки перед війною, завдячує передовсім роботі цих груп нової української інтелігенції робітничої й селянської. Величезну ролю відіграли ці групи в створенню української армії й у веденню повстанської боротьби. Молодість і політична й громадська неоформленість цих нових прошарувань серед української інтелігенції — беремо знову цей термін в його широкому розумінні — була одною з тих причин, в силу яких перебіг подій нашої революції набрав такого катастрофічного характеру.

Процес формування нових інтелігентських кадрів на совітській Україні в обставинах різко висловлених класових суперечностей, в умовах банкрутства старої дореволюційної інтелігентської ідеології, може йти і фактично йде в напрямі створення кадрів селянської і робітничої інтелігенції, які не виділяють себе від складу тих соціальних груп, що до них вони належать. Інтелігенція в її традиційному дореволюційному розумінні, інтелігенція, що мислила себе відокремленою соціальною групою, лишається без спадкоємців. Не маючи приросту нових кадрів, виявивши своє моральне банкрутство за часів совітського режиму, інтелігенція, як окрема соціальна група, втратила можливість бути активною політичною силою. Натомість цією активною політичною силою будуть кадри нової робітничої і селянської інтелігенції, але будуть виступати вони, як і виступають зараз, як представники тих соціальних груп, до яких вони належать, а не як представники відокремленої інтелігентської групи. Бо для них й стара інтелігентська психологія і стара інтелігентська ідеологія являються річима цілком чужими і незрозумілими. Через те говорити про можливість і перспективи цих кадрів, як тої сили, що візьме активну участь у відбудові української державности, можна й слід лише в зв'язку з характеристикою тих процесів і змін, які відбуваються серед цих груп, до яких вони належать — серед селянства і робітництва. А до цього питання ми звернемося в одному з наших чергових оглядів.

***

Одкладаючи надалі питання про можливу ролю нових інтелігентських кадрів, на цьому місці хочемо порушити справу лише про їх кількість і якість.

Бракує матеріалів для того, щоб висловити в числовій формі кадри тої

селянської і робітничої інтелігенції, яка вийшла на кон громадського життя за часів совітської влади. Проте не можна не признати, що кадри ці, як на наші обставини, є дуже значні. Освіта, книжка, газета за часів совітської влади у високій мірі демократизувалися, зробилися більш приступними широким масам. Нові обставини державного і господарського життя і необхідність в них орієнтуватися — все це зробило піднесення освітнього рівня конче потрібним. В результаті цього вирости значні кадри нової селянської і робітничої інтелігенції.

Що-до рівня розвитку, що-до кількості тих загальних і спеціальних знань, які посідають ці нові кадри інтелігенції, без всякого сумніву, все це являється у них значно нижчим і меншим, як і у інтелігенції старого типу дореволюційної формації. Демократизація культури, яка відбулася за часів большевиків, йшла паралельно з пониженням її рівня. Той культурний і науковий матеріал, який дає совітська влада своїм громадянам, ті методи, якими при цьому користуються, все це не сприяє витворенню інтелігентських кадрів більше високої кваліфікації. Ізоляція від західної культури, використання лише тих культурних надбань, які може дати так культурно відстала і примітивна Москва та ще її при увзглядненню совітського індексу, все це не може не дати своїх наслідків. Це все не означає, розуміється, що завдяки всім пим заходам і методам совітській владі вдасться виховати і сотворити кадри своєї совітської інтелігенції. Низку доказів можна навести на користь того, що ці нові кадри робітничої і селянської інтелігенції зовсім не являються такою певною опорою совітської влади. Навіть тоді, коли вони користуються і вживають совітську фразеологію. Бо на совітській Україні влада совітська, але загальна атмосфера зовсім не совітська. Коли впливу цієї загальної атмосфери підлягають комуністи, коли ми раз-у-раз являємося свідками виключення «роzkладених» під впливов дрібно-буржуазного оточення членів партії, тим більший буде вплив цього оточення на широкі кадри нової інтелігенції. Умови утворення цих кадрів головним чином мають своїм наслідком сотворення серед нової інтелігенції певного культурного і політичного примітивизму. Цей факт необхідно приймати до уваги в усіх підрахунках і виясненях можливої ролі всієї цієї інтелігенції в державному будівництві України.

Коли культурним рівнем нові кадри уступають старій генерації, мають вони перед нею перевагу в других своїх характеристичних призматах. Інші обставини витворили інших людей. Переїняття національним елементом у них мусить бути вищим, бо формуються вони в час інтенсивнішого розвитку українського національного життя і в час зменшення ролі і значіння російської культури на Україні.

Сувора совітська дійсність мусіла виробити реальніший і активніший підхід до життя, ніж мала його стара інтелігентська генерація з своїм нахилом до зайвого теоретизування, до будування абстрактних концепцій.

Ці відокремлені моменти, які характеризують нові кадри нової інтелігенції, оскільки їх можна уявити собі з совітської преси і літератури, розуміється, не являються скільки будь повною характеристикою. Та й вряд чи можна дати таку характеристику з нашої емігрантської далечини. Проте те, що можна було виділити, ми уважали потрібним підкреслити. Бо ці нові кадри, без всякого сумніву, будуть активною політичною силою, яка виявить свій вплив в майбутній будові української державности в складі тих соціальних груп, до яких вона належить.

В. С.

3 міжнародного життя.

— Кінець Гаазької конференції. — Десяте пленарне засідання Ліги Націй.

Нові незвичкі й не дуже приємні методи, застосовані на Гаазькій конференції, англійською делегацією, не перешкодили тому, що цю надзвичайно важливу для європейського замирення дипломатичну нараду закінчено було згодою по всіх принципових та фактичних пунктах.

На цьому місці викладено було головні елементи Гаазької конференції. Мала вона два завдання: одне — політичне, себ-то припинення окупації рейнських провінцій антантськими військами; друге — фінансове, а саме — остаточне упорядкування проблеми репарацій. Офіційно ці завдання не були начеб то зв'язані одне з одним, але фактично вони склалися собою органічну цілість, бо в очах більшости держав колишньої антанти окупація рейнських провінцій була єдиною гарантією виконання покладених на Німеччину репараційних обов'язків.

Конференція, як то вказано було свого часу, переходила в такий спосіб. Усі держави вислали до Гааги своїх представників, маючи на оці чисто формальну річ, тоб-то затвердити вироблений експертами план Юнга, не міняючи в ньому нічого, а тим часом зговоритися між собою що-до політичної частини, зв'язаної неофіційно з ним. Однак, дякуючи англійській делегації, цей порядок був рішуче порушений. Голова британської делегації Сноуден, міністр фінансів нової трудової влади, поставив питання про перегляд цілого плану Юнга, аби добитися для Англії нових і ліпших умов її участі та пайки в німецьких репараційних та інших обов'язках. Інші держави відмовилися те зробити, і конференція мала вже була розійтися, не досягши нічого. —

Ситуацію було врятовано за посередництвом Бельгії та Японії; особливо прислужився до того своїм тактом і персональним авторитетом бельгійський делегат Жаспар. План Юнга в основних своїх рисах зостався не порушеним. Усі зусилля делегати приклали лише до того, аби встановити точну цифру збільшеної англійської квоти та задовольнити англійські вимоги. Що-річну квоту Англії збільшили на 36 мільйонів золотих марок, уконтентувавши таким чином англійського міністра фінансів на 75 відс. його вимог. Аби знайти таку суму, пішли на певні жертви Франція, Італія та Бельгія; те саме примушені були зробити Німеччина та малі держави. А всього того було б не вистарчило, коли б не випадок. Як це не дивно, але у плані Юнга, виробленому світового імені фінансовими експертами, знайшлися помилкові цифри. Виправлення тих цифр дало несподівану мільйонову економію, якою і скористалися для підвищення англійської квоти. 75 відсотками Сноуден задовольнився, фінансову згоду було знайдено; перейдено було до політичної частини конференції.

Фінансова частина Гаазької конференції означилася боротьбою і торгом між англійською делегацією з одного боку, і всіма іншими делегаціями — з другого. Перемогла англійська делегація, але це сталося не тому, що їх голос був сильніший за всі інші, а головним чином тому, що всім іншим європейським делегаціям потрібно було за всяку ціну покінчити з репараційною проблемою, аби можна було перейти до політичної частини конференції, в якій Англія мало або зовсім не була заінтересованою, бо вже наперед її представники проголосили, що чим би не скінчилася конференція в Гаазі, британські війська в найскоршому часі покинуть свою окупаційну зону в рейнських провінціях.

Франція та Бельгія також не мали охоти продовжувати до несконченної рейнської окупації, — вони зв'язували її лише з прийняттям чи одкиненням плану Юнга. План цей було прийнято, і тому питання стояло лише в тому, як і коли його перевести. Що-до терміну, то пересправи скінчилися компромісом. Французи хотіли розпочинати евакуацію лише тоді, коли план

Юнга стане чинним, себ-то коли він буде ратифікований німецьким парламентом та після того, як буде внесено першу обов'язкову сплатку. Німці вимагали, щоб евакуацію було розпочато негайно. Вирішено: другу зону звільнити від окупації зараз-же, а евакуацію третьої зони розпочати після ратифікації плану Юнга, перевівши її на протязі 8-ми місяців, себ-то приблизно до 30 червня 1930 року.

З евакуацією рейнських провінцій зв'язано було питання про встановлення спеціальної міжнародної комісії полагодження та констатовання, яка фактично мала-б доглядати за Німеччиною, чи виконує вона свій обов'язок обезброєння, встановленого Версальським договором. Німці були проти утворення тої комісії, французи не настоювали і проєкт комісії перепав. Гарантією виконання Німеччиною фінансових обов'язків од цього часу буде Міжнародний Банк, а додержання обов'язків політичних не матиме інших гарантій, як зверхній догляд Ліги Націй, однаковий для всіх, та моральні зобов'язання, взяті на себе німцями з часів Локарнського погодження.

Згода в політичних питаннях сталася скоро і без жадних прикрих епізодів, таких характерних для фінансової частини конференції. Кінцеве засідання Гаазької конференції перейшло лагідно й урочисто. Головний автор неприємних інцидентів англійський делегат Сноуден подякував своїм противникам за виявлену ними терпеливість та охоту працювати, вславив Бріана та Шреземана за їх джентльменську поведінку, перепросив збори за свої виступи. Йому відповіли добрими словами, і, закінчуючи конференцію, однодушно проголосили її епохальною.

Цим словом за останніх часів дуже часто зловживали, — особливо політичні журналісти, а також і учасники різного роду подітичних конференцій. Але на цей раз, як здається, епітет — епохальний — вжито на місці і без перебільшення, хоч на конференції й лунали не голосні промови, а гомін — спочатку прикрого торгу із-за дрібних відповідно сум, а потім — ішли не видні і невдячні пересправи, спрямовані на вирішення чисто практичних справ. Представникам преси, наприклад, які з'їхалися до Гааги з цілого світу, під кінець конференції не було чого робити, бо не було матеріалу для телеграм і кореспонденцій; і вони так там занудилися, що для розваги утворили у дворі палацу, де засідала конференція, своєрідний мітинг протесту, розвели багаття і спалили на його вогні друкований примірник плану Юнга з усіма його прилогами.

А в тім, безперечно з кінцем Гаазької конференції для Західньої Європи перевернуто сторінку після-воєнної історії, закінчено одну главу, розпочато нову. У Гаазі, через десять літ після підписання Версальського трактату, нарешті остаточно поставлено крапку на політичних взаємовідносинах західне - європейських держав, що утворилися в наслідок війни розбивши ті держави на два стани — переможців і переможених. Військові борги та репарації точно означено, знято з рубрики міждержавної політики й переведено до нормальної для них площини економічно-фінансових взаємовідносин між кредиторами та боржником. Політичну атмосферу прочищено анулюванням десятилітньої примусової окупації рейнських провінцій, і Німеччина, вперше за після-воєнний час, знову з'явилася перед Європою, як справді незалежна держава, рівна всім іншим великим державам, не обмежена в своїй державній суверенності. Для німецького народу скінчилася десятилітня епоха залізкування ран, що завдано їй суверенітетові, і настає нова доба чинної державної участі в європейських і світових справах.

Що справа стоїть саме так, видно вже хоч би й з того, що звільнена в Гаазі Німеччина зразу ж стала об'єктом різного роду звісток про нові комбінації в площині міжнародної політики. Так, французька політична думка, підтримана представниками німецької індустрії, ще перед початком Гаазької конференції породила, як то було наведено на цьому місці свого часу, — ідилістичні Сполучені Штати Європи з Німеччиною та Францією, двома основними колонами нового об'єднання. Начеб-то в одповідь на це, — але вже після Гааги, — в берлінському органі німецького міністра закордонних справ появилася декларація адмірала фон Тірпіна, відомого автора «нешадної підводної війни», про те, що годі вже для Німеччини наблі-

жати́ся до Франції, а час подбати про добрі зв'язки з «англо-саксонськими державами», тоб-то з Англією та Сполученими Штатами Америки. Промайнули в пресі й звістки про те, що Гаагою означений з одного боку кінець колишньої антанти, а з другого — так само кінець східньої орієнтації Німеччини, себ-то її дружніх відносин до ССР; що замість того будуть утворені політичні угруповання європейських держав на нових початках, дякуючи чому на порядок дня стане нарешті питання упорядкування Сходу Європи і т. п.

Було б що найменше передчасним надавати вищенаведеному яке-будь реальне значіння, але нотувати і стежити за тими звістками, чутками і комбінаціями слід, бо вони безсумнівні ознаки того, що і в міжнародніх взаємовідносинах переходять зараз радикальні зміни. Наслідки тих змін виявлені будуть в часі, може вже й не такому далекому.

***

Більшість учасників Гаазької конференції переїхали зараз-же до Женеви на чергові загальні збори Ліги Націй. Вересневі збори Ліги до певної міри мають ювілейний характер. Вони — десяті по черзі, коли не рахувати тих надзвичайних зборів, які свого часу було скликано несподівано виключно для того, щоб прийняти до складу Ліги Німецьку республіку. Далі,—збори ці припадають на час,коли закінчуються десять літ з дня народження Ліги. Ювілеїв цих Ліга поки-що не святкує, але чергові її збори прибрали від того певний урочистий характер, який виявився в тому, що до Женеви з'явилися представники всіх 54-х держав, членів Ліги, а між ними вісім прем'єрів, 18 міністрів закордонних справ і десятки інших міністрів.

Цей блискучий з'їзд, явна річ, був викликаний не денним порядком загальних зборів Ліги, бо складається він з ряду дрібних справ. Приїхали до Женеви політики з цілого світу безперечно тому, що відчули, що після згоди на Гаазькій конференції повіє новим вітром в атмосфері міжнародніх взаємовідносин, що настає час для обміркування нових політичних комбінацій та для означення свого до них становища.

Чи помилилися вони? Мабуть таки ні, хоч в час, коли пишуться ці рядки, як про те вже й зазначено вище, ніякого нового реального чину поки-що не видно. Не виявлений він й у великих промовах, що їх виголосили перед Лігою представники наймогутніших європейських держав — Мак-Дональд та Бріан.

Мак-Дональд у промові своїй начеб то привчав Лігу Націй до ново-британської влади, аби на міжнародньому форумі виявити її тенденції. Але говорив він більше про принципи, ніж про реальну чинність. Так, боронячи ідею загального обеззброєння, спослався він навіть і на євангельський текст: — Хто вхопиться меча, загине від меча! — позабувши про те, що такого роду речення не дуже то переконус, коли про нього згадує голова влади одної з найспільніших мілітарно світових держав.

Дуже гарно, а разом з тим і досить неозначено говорив і представник Франції, вславлений промовець Аристид Бріан. Про свою ідею «Сполучених Штатів Європи» висловився французький міністр дуже обережно, підкреслюючи усі проти неї застереження. Одначе, будь-що-будь, поставив її на денний порядок в Лізі Націй.

Між народами, — сказав Аристид Бріан, — що живуть географічно по сусідству, як народи європейські, мусить бути утвореній якийсь зв'язок, що тримав би їх у купі. Такі народи повинні кожної хвилі мати можливість стикатися між собою, дебатовати разом про свої інтереси, приймати спільні рішення у спільних справах, утворювати дружні зв'язки між собою, що давали б їм змогу протистати всім важливим обставинам, коли б такі з'явилися. Найбільше на часі зараз об'єднання господарства.

Ідею такого об'єднання, — на приклиці своєї про те мови, — французь-

кий делегат просив усіх свої товаришів по Лізі Націй передкласти на обмірковання своїх влад, аби вже на майбутньому засіданню в Женеві могла Ліга Націй приступити до обговорення можливої реалізації цілої справи.

Аристид Бріан вірить у свою ідею; чи повірять в неї також політики інших європейських держав, буде видно через рік.

O b s e r v a t o r .

З преси.

В хроніці цього числа читач знайде відомості про настрої, які охоплюють частину червоної армії в зв'язку з войовничими вихватками совітів, скерованими проти Китаю. Там же подано чимало фактів, які ілюструють відношення селянства до совітської влади та її заходів. Особливе роздратування в народніх масах викликає нова хлібозаготовча кампанія. В совітських газетах знаходимо чимало звісток про активні виступи селянства. Так, в ч. 197 «Известий» за 28. VIII подано таку телеграму з Київа:

«З різних місцевостей Правобережжя надходять відомості про куркульський терор та шкідництво... В багатьох місцях куркулі не звозять збіжжя з поля і агітують проти хлібозаготівель. Одночасно вони вдаються до підпалу збіжжя і майна сільських активістів і членів комісії сприяння хлібозаготівлям. В Корсуні на Шевченківщині куркулі спалили жидівський с-г. колектив».

А в ч. 198 з 29 серпня тієї ж газети читаємо великий допис з України під заголовком, що теж де-що промовляє: «Куди треба скеровати вогонь». Ось що там пишеться:

«Куркуль не тільки агітував і агітує проти здачі збіжжя державі, але й став на шлях одвертого шкідництва й терора проти бідноти та середняків, які активно працюють на хлібозаготівлях».

Наводиться далі кілька звісток про підпали шпіхлірів збіжжівих та хатів активістів в низці сел. На зібраннях «куркулі» виступають з одвертими заявами:

«Нехай буде війна, але хліба державі ми не здамо».

Звычайно ми знаємо, як широко розуміється в совітській пресі і в життю термін «куркуль», що ним покривається мало не все, що є хазяйновитого серед нашого селянства, отже значна частина села. Найприкріше для совітської влади, що той «куркуль» не самотній:

«куркулі виступають єдиним фронтом з спекулянтами, церковниками і всіми антисовітськими елементами, на які ще багате українське село, особливо округи, що межують з прикордонною смугою».

Занотуємо це посвідчення совітського офіціозу. Воно стверджує наші відомості, що в основі своїй українське село здорове, і що з антисовітськими настроями його нічого не можуть зробити усі зусилля ГПУ,

Навпаки, село і через 10 год панування совітів все ще «багате на анти-совітські елементи...» Та й того ще за мало, воно підбиває під сєй вплив і армію червону, яка стає де-далі все ненадійнішою.

* * *

Останніми часами совітська преса не помагу була збентежена тим фактом, що робітників і селян навіть налігачем не затягнеш до отих ВУЗ-ів. Роблять тій молоді усякі пільги, а вона ніяк не хоче йти вчитися. Щоб надати «військовій школі міцний пролетарський кістяк», доєлося «Реввоєнсоєту республік» вдатися впрост до героїчного засобу: скасувати для бажаних кандидатів — вступні іспити. В приказі цього «совета» ч. 254 начитуємо:

«Всіх кандидатів з промислових робітників і робітників сільського господарства і лісу, які мають в командирувальних посвідченнях одмітку вербункових комісій про успішне і повне засвоєння програму підготовчих курсів, піддати при прийняттю тільки медичному оглядові, звільнивши від вступних іспитів». («Изъ.» ч. 196 з 27. VIII).

Може червона армія таким побитом і отримає собі «міцний пролетарський кістяк», але що й так низький рівень червоних командирів ще понизиться через оці пільги для невігласів, — в тому сумніву немає.

* * *

Совітський офіціоз («Известия» ч. 196 з 27. VIII), оповідаючи про те, що «бачили московські робітники в жидієських колоніях», констатує, що ОЗЕТ

«ніяким побитом не являється вузько-національною організацією, уявляє з себе широке пролетарське товариство, що виконує загальнодержавні завдання».

Отже маємо ще одне офіційальне підтвердження тісного зв'язку, який існує між тим небезпечним експериментом, що зветься жидівською колонізацією на Україні, та інтересами окупаційної влади. Жидівські колонії на українській землі — мають «загальнодержавні завдання»!

* * *

«Возрожденіє» ч. 1558 з 7 вересня с. р. містить допис Е. С. з Лондону про «Мітинг в Альберт Холі» в справі подій у Палестині. Описуючи лондонське жидієство, його життя, потреби, характер та тенденції, автор зазначає в своєму листі таке:

«Цікаво відмітити, що російські жида Лондона, загальна кількість яких перевищує 30.000 чол., являються вельми настирливими піонерами російського побуту, російської мови і російського мистецтва. Ресторани Східного Лондону і жидівські ресторани Центрального Лондону і «Сохо» мають завжди російські страви поруч з жидівськими, всі жидівські крамниці продають російський крам, а в середині завжди є самовари, чорний хліб, бублики, гречана крупа, сир й квашена капуста. Жидівські книгарні продають російські книжки, а на всякі російські вистави та концерти у великій кількості приходять жида. Не буде перебільшенням сказати, що тутешні

російські жида у всьому підтримують російську культуру в Лондоні, і було багато випадків, коли вони жертвували на користь російських благодійних інституцій і Православної Церкви».

Безперечно така зворушлива вірність жидівства у Лондоні російській культурі, мові і побуту являється тільки прикладом у тому спільному загально-російсько-жидівському фронті, особливо проти України. В цьому ми мали нагоду переконатися підчас процесу Шварцбарда. Уривок з цього листа, — це тільки дрібний штрих, але дуже показний.

* * *

Живемо в такі часи, коли диктатура дуже в моді. За Італією та Іспанією завела її й Сербія, а тепер, он виявляється, що заведено диктатуру... і в УНР. Принаймні, диктатором наділяє нас, на наше здивування, американська «Свобода». Її паризький кореспондент в одному з дописів («Свобода» ч. 182 з 6. VIII) запізно трохи й неправдиво оповідає про «Всеукраїнський Емігрантський з'їзд у Празі», тоб-то про конференцію еміграційних організацій, що відбулася на прикінці червня. Серед всяких інсинуацій та лайок на адресу «Тризуба» находимо там таку «новину»:

«Там (в Празі) відбувся з'їзд полонофілів. На ньому ген. Сальський поставив вимогу безконтрольної підлеглості йому, як військовому міністрові, «всіх» емігрантських організацій. Де-хто навіть з полонофілів не погодився і вийшов. З'їзд відбувся, і при «головному отаманові» Ливицькому є тепер ще й диктатор — ген. Сальський».

Секрет процедури, яка відбувається в укр. американських редакціях при складанню нового числа, давно відомий: там за редактора правлять ножиці та клейстер, але виходить, що до клейстеру їм ще конечно потрібна лайка й брехня. Без цього вони обійтися не можуть.

Та й тут вони передають куті меду. На таку «правдоподібну новину» всі, хто трохи знає наше життя і відносини, може тільки розсміятися.

* * *

«Известия» ч. 198 з 29. VIII подають таку радісну звістку телеграфом з Черкас:

«В Олександрівському районі колхози «Труд», «Надежда», «Мысль», «Прогрес» і «Борец» під червоними прапорами виправили валки на здачу збіжжя».

Чи не вражають у цій телеграмі назви колхозів? В самому серцю України — чисто російські назви. Дрібничка, але така, що показує, хто власне прищеплює совітські вигадки на укр. ґрунті і хто ланує в цих большевицьких фортецях в нашому селі.

* * *

«Народная Газета» все старається, прищеплюючи українській людності на Словаччині «родной языкъ». В ч. 20 з 29 серпня «гр.-кат. жена-

тый священ. о. Крестовоздвиженській» подає такий зразок «чисто-руського» стилю:

«Женатый прильпился къ своему семейному очагу и что называется не прелюбодѣйствуетъ, а другой, т. е. целибатникъ, замираетъ въ экзотическихъ танцахъ съ огненными женщинами и вообще жизнь его подобна павіану»

Отець Крестовоздвиженський хоч і має істинно-руське прізвище, а проте з «роднымъ языкомъ», не впорався чи то пак ніяк не «прилепився». Але редакція московфільського органа задоволена: їй здається, що це написано дуже добре по московському.

---

3 широкого світу.

— Манджурський диктатор Чан-Су-Лян видав наказа з забороною тримати в армії білих росіян.

— Коло Брянська проф. Городцевим викрито палеолетичеу стоянку — землянки-коридори, вкриті деревом.

— В Царьгороді автомобілем роздавило найстаршу віком в цілому світі людину — албавця Цан-Ага, що мав 150 років.

— В Гробині в Латвії знайдено могили вікінгів; крім того в інших місцях знайдено рештки культури кам'яного періоду. Ці нахідки мають бути досліджені відомими археологами — Норманом (Швеція) і Тальґреном (Фінляндія).

— Захворів відомий американський винахідник Едісон, що має 82 роки.

— 29 вересня в Білгороді за участю московських монархичних організації і сербського війська має бути похований, перевезений з Брюсселю, прах бувшого командуючого російськими білими військами бар. Врангеля.

— Великий палестинський муфтії в інтер'ю з співробітником англійської газети «Дейлі Експрес» заявив, що в разі продовження Англією в Палестині політики декларації Бальфура — повстане все населення Аравії.

— В Приморщині і в Забайкаллі з'явилися партизанські загони. Один з них чисельністю до 600 душ захопив місто Нерчинськ.

— 12 жовтня іспанський уряд має оповістити загальну політичну амнестію.

— В помешканні німецького рейхстагу кинута бомбу; злочинець — член правої організації, сам добровільно віддався до рук поліції.

— Фридрихгафенська компанія дирижаблів розпочала переговори з міжнародними капіталістами про утворення великої повітряної навігаційної компанії. Пароплавна компанія Гамбург-Америка, що зацікавлена в цих переговорах, оповістила вже спис предметів, які будуть прийматися на дирижаблі в напрямі Америки.

— До Неаполю прибули совітські військові судна «Незаможний» і «Фрунзе».

— На острові Нова Гвінея за недовгий час вмерло 65 місіонерів-європейців, що не могли винести тамтешнього клімату.

— У Варшаві підписано ряд польсько-румунських погоджень економічно-технічного порядку, в тім числі і взаємні полегшення що-до доступу до морів Чорного і Балтійського.

Хроніка.

3 Великої України

— Видання творів Костомарова. Історична секція УАН почала видавати твори Костомарова, які розподілено на 9 томів. Перший том уже вийшов з друку («Пр. Пр.» ч. 193 з 24. VIII.)

— Ювілей проф. Ганицького. Минуло 50 років музичної діяльності проф. Ганицького. В Кам'янцю-на-Поділю відбулося врочисте святкування цього ювілею («Пр. Пр.» ч. 194 з 25. VIII.)

— Другий театр ім. Франка на Правобережжі. Винницький Округком передав театрові ім. Франка Винницький театр для експлоатації проягом року і дає театрові 25.000 карб. дотації. Театр ім. Франка має заснувати у Винниці другий театр тогож імени для обслуговування Правобережжя («Пр. Пр.» ч. 196 з 27. VIII.)

— Цінна знахідка. На березі річки Вовк Літичеського району знайшли кістяк великого мамута, який передано до місцевого музею («Пр. Пр.» ч. 194 з 25. VIII.)

— Склад професорської аспірантури на Україні на 1928-1929 рік такий: разом всіх аспірантів 1464, з них чоловіків — 1327 (90,7 відс.), жінок 137 (9,3 відс.); членів ВКП — 233 (16 відс.), членів комсомолу — 19 (1,3 відс.), позапартійних — 1212 (82,7 відс.), укранців — 837 (57,3 відс.), жи-

дів — 325 (22,2 відс.), росіян — 251 (17 відс.), інших — 51 (3,5 відс.); службовців — 719 (49,2 відс.), селян — 482 (32,8 відс.), робітників — 190 (13 відс.), інших — 73 (5 відс.). («Ком.» ч. 192 з 22. VIII.)

— Проект нового сільсько-господарського інституту. Колесія Наркомосвіти сов. України постановила відкрити цього року в Полтаві сільсько-господарський інститут («Ком.» ч. 193 з 23. VIII.)

— Двохтижневий ліквідації неписьменности на Луганщині розпочався 25 серпня. Складено окремі бригади по 7 чол. для навчання неписьмених протягом цих двох тижнів. Піонери підчас двохтижневика збирали оливці, абетки та зошити для роздачі неписьменим («Ком.» ч. 195 з 25. VIII.)

— Приготовляються обдирати Україну й Кавказ далі. Кажучи про млявість хлібозаготівель, «Изв.» ч. 194 з 24. VIII пишуть: «Результати хлібозаготівель на Україні не достатні», «Україна, Північний Кавказ та Поволжжя повинні забезпечити безперервне постачання хлібом робітничих центрів».

— Знову «самооподаткування». Ніби на вимогу багатьох сел та районів, Київський окружний виконком дозволив провести «самооподаткування» в 15 районах на потреби шкільні та «совітського будівництва» («Ком.» ч. 192 з 22. VIII.)

— Стипендії ім. Круп.

с ь к о ї. Колегія Наркомосвіти сов. України запропонувала усім Інститутам Нар. Освіти виконати постанову президії ВУЦВК-у про відзначення 60-тиліття з дня народження Крупської й відкрити коштами місцевого бюджету стипендії імені Крупської для учнів самірочок, шкіл селянської молоді та професійних — дітей робітниць біднячок та наймичок («Пр. Пр.» ч. 182 з 11. VIII).

— Ч и с т к а б е з р о б і т н и х. Прийшла чистка й на безробітних. Оказується, що багато на біржі праці й досі рахується безробітними й дістають допомогу такних, що давно вже працюють. Знову ж є зареєстровані й такі безробітні, що на свої власні засоби виїхали на літо на курорти («Ком.» ч. 196 з 27. VIII).

— К о н ф е р е н ц і я ц и г а н. Центр. комітет нац. меншостей ухвалив в найближчому часі обговорення питань їхньої культури й економічного стану («Пр. Пр. ч. 189 з 20. VIII).

— Р о с т р і л и. Кам'янець-Подільський окр. суд засудив до стрілу селянина села Дубенці, Оринівського району за вбивство сільської активістки Мрачківської. Кількох селян крім того, у зв'язку з тією ж справою, засуджено до в'язниці на строки від 3 до 8 років з суворою ізоляцією. («Ком.» ч. 188 з 17. VIII).

— В Артемівському засуджено до стрілу селянина Платоненка, який тяжко поранив уповноваженого по хлібозаготівлям («Ком.» ч. 193 з 23. VIII).

— С е л я н е м с т я т ь с я. Щоб зіпсувати барабан колективної молотилки в с. Миколаєві Троїцького району, селяне поклали у снопи залізо. В цьому ж селі група побила комсомольців-хлібозаготовителів й намагалася підпалити колективний хліб.

В селі Нерубальському Одеського району селяне уже вдруге

підпалили хліб, що його мали здати большевикам («Ком.» ч. 189 з 18. VIII).

— У с. Солохина на Кременчущині підпалено сельбуд («Ком.» ч. 195 з 25. VIII).

— Н о в і к о л г о с п и. За останніх півтора місяці на Прилуччині організовано 46 нових колгоспів. Село Гречана Гребля колективізовано на 100 відс. («Ком. ч. 189 з 18. VIII).

— Р е з у л ь т а т и о б с л і д у с о в. п е к а р е н ь в Х а р ь к о в і. На хлібопекарні № 15 на Зміївській вул. стінки складу для борошна зацвіли, а лантухи з борошном щільно прилягають до стінок. Тут же зберігають і сіль. Підчас обсліду виявлено два лантухи зовім гнилого борошна. Борошно таке, що в ньому знаходиться і вівсюг, і солома. Все це потрапляє до хліба. Ночви дуже брудні. Вже випечений хліб нема куди складати.

На хлібозаводі № 1 близько 30 відс. хліба йде на скоринку. Хліб приплюснутий, поламаний; його ще гарячим скидають до вагонеток, а з вагонеток до будок навалом, від чого він псується. Склад на борошно пошкоджено хрущом, борошняною мілью, шашелем. Завідувач навіть не знав про це. В борошні також знайдено сторонні предмети. Майже всі діжі не були накриті, на тісто падали мухи.

На механізованій пекарні на вул. Артема поруч складу з хлібом знаходиться «вбиральня» та ящик на сміття.

В 7 пекарні, яка міститься в подвалі, ночви з тістом не накриваються, пилюка з вулиці хмарою сідає в помешканні, бо шибки у вікнах побиті. Від тараканів і мух стіни чорні.

В Донецькому басейні так само. Після відомостей Наркомторгу бруд в пекарнях страшний, в хлібі ж завжди сторонні предмети, не говорячи вже про мухи, мотузки, цвяхи і т. д., а бувають навіть цеглини й миші.

Обслід виявив, що добрий хліб представляє собою тільки 18 відс.

Виявляються цікаві подробиці й з доставкою борошна для хлібопекарень. Замість борошна часто на пекарнях в лантухах знаходять камні, цеглу, навіть сміття («Ком.» ч. 196 з 27. VIII).

— **Г о д и н а м и** стоять черги. На м'ясо й горюдину черги стоять біля крамниць годинами («Ком.» ч. 196 з 27. VIII).

— **«К л у б ч е р в о н и х в а л е т і в».** У Гумані двоє учнів професійної школи та робітники з цегельні організували банду для грабунків, щоб на здобуті гроші весело жити. Їхнім девізом було «Ми, червоніє валети, мимогуцтво страни, признаєм лиш звон монети, славу громкую війни» Діяльності проявити не встигли. Ограбували лише батька одного із своїх членів та зробили замах на ограбвання скарбниці цегельні. Суд в Гумані засудив двох до 2 років в'язниці, одно на 3 роки умовно, кількох на 6 місяців умовно. («Ком.» ч. 193 з 23. VIII).

З українськю життя.

— **У к р а ї н с ь к і** студенти в Румуні. 24 серпня в Чернівцях відбувся перший конгрес Союзу укр. студент. організацій в Румунії, який поклав міцні підвалини об'єднанню наших студентських громад в різних містах Румунії, виробив програму праці на біжучий рік і ухвалив приєднатися до ЦЕСУС-а («Час». ч. 262).

— **З а «Р і д н у Ш к о л у».** Православні українські буковинці вдалися до пресвященного Нектарія, архієпископа й митрополита Черновецького, з «відкритим письмом», в якому допоминається, щоб «з початком нового шкільного року учили пан-отці наших дітей релігії по всіх початкових і середніх школах в укр. мові і щоб всі релігійні підручники були як найскорше напечатані і по українськи». («Час». ч. 261 з 22. VIII).

***

— **Н а З а р к а р п а т т і.**

«Час». ч. 272 з 4. IX подає за «Свободою» (підкарпатською) звістку, що чеська влада в одповідь на останній з'їзд укр. молоді видалоє з Закарпатської України поета С. Черкасенка і його дружинну, артистку театру «Просвіти», проф. Ужгородської гімназії Бачинського, директора кіна «Просвіти» Дінчича, артиста театру Самойловича. Крім того усовує із служби професора гімназії поета Пачовського і учителя горожанської школи Балицького. Та марні надії усуненням кількох культурних робітників знищити укр. національний рух, який розвивається своїм шляхом.

З газет.

— **П р о** повстання на Україні і повідомляє Черновецький «Час» ч. 272 з 4 вересня.

Газета пише: «Утікачі з України оповідають, що на Україні вибухли в зв'язку з реквізіцією збіжжя для війська в Манджурії криваві селянські повстання. В ночі з 31 на 1 вересня чути було гарматну стрілянину в околиці Ямполья. Напроти містечка Сороки можна було з правого берегу бачити завзяті бої між селянами-повстанцями та ввідділами ПУ.

«В околиці Акерману перейшли Дністер три інженери, які утікли з фабрики літаків в Одесі. Вони оповідають, що врожай на Україні слабій. У селян забирають все збіжжя для армії, а населення терпить голод. В Одесі голодне населення нападає на військові склади з харчами. Скрізь ідуть бої. Урядовці фабрики вже 6 місяців не одержують платні».

— **Н а с т р о ї** у червоній армії. Допіру оце ПУР зробив обслідування політичного настрою частин червоної армії і встановив, що армійські маси зовсім не поділяють бойових настроїв, що ними перейнято усі резолюції та декларації, які щодня з'являються на сторінках «Правди». Донесення, що його послало до ПУР-у політичне управління українського воєнного округу, зазначає, що територіяльні частини

округа цілком захоплені селянськими настроями». Лише ті територіальні частини, що їх розташовано ближче до великого скупчення робітничого населення, являються «здоровими» в політичній відношенні. Таких дивізій одначе меншість (3 з 11). Тепер «куркульська» агітація починає переймати і кадрові частини армії: сильно тому допомагає активне провадження хлібозаготівель. Так, в 45 стрілецькій дивізії, що її досі вважали за одну із найнадійніших, яка оце допіру святкувала свій 10-тилітній ювілей, виявлено ворожу урядові агітацію. Група червоноармійців, на чолі якої стояли гарматчики 45-го полку Якименко та Лавриненко, розповсюджувала відомості, що війну з Китаєм розпочинають з «імперіялістичними цілями», бо більшовики хтять захопити китайську землю. Червоноармієць Якименко говорив на зібранні червоноармійців свого полку: «Не підемо воювати: правительство і без того грабує наші родини, забірає останній хліб; а як-що нас живосилом повезуть на фронт, ми будемо здаватися в полон, я перший перебіжу до китайців». Такі самі ж настрої виявлено в 138-му стрілковому полку і 17 саперному батальоні. («Руль». ч. 2669 з 6. IX).

— П о в с т а н ц і. «Повсюду характерним з'явищем вважається зв'язок між хлібозаготівлями та підготуваннями до війни. Червоноармійці і селяне міцно певні, що збіжжя відіймають для війни. В Пирятинському районі форсування хлібозаготовок призвело до того, що «куркулі», у яких забрали збіжжя, склали два повстанські загони. Викрито зв'язок їх з частинами 75-ої стрілецької дивізії, звідки їм постачали набо. Загони ці своєю діяльністю заподіяли багато шкоди совітським організаціям. Вони знищили декілька партійців. В загонах існував свій «агітпроподіл», який розповсюджував неймовірні відомості про події в Китаю. Наприкінці серпня війська ГПУ знищили більшу частину загонів. Окружний суд в Прилуках із складу Подічансько-

го загону засудив до кари на горло 5 чоловік, а з складу Калюжинського загону — 4 чол. Та органам ГПУ не пощастило виявити спільників цих загонів серед військових («Руль». ч. 2669 з 6. IX).

— П а л е с т и н с ь к і п о г р о м и і р у к а б о л ь ш е в и к і в . «Возрожденіє» ч. 1561 з 10. IX. с. р. подає звістку за «Дейлі Телеграф» такого характеру: «Є підстави гадати, що більшовики підбурювали населення до погромів. Чотири дні тому, коли авто Червоного Хреста поїхало по ранених, то його обстріляли більшовики з дахів. Прийшлося викликати війська, щоб зняти більшовиків звідти». З другого боку кореспондент «Дейлі Мейль» підтверджує звістки про те, що «Єрусалимська поліція має дані, що вказують на участь більшовиків у заклотах. В деяких місцях більшовики грали ролю справжніх привідців». А «Посл. Новости» ч. 3093 з 10. IX с. р. наводить розмову кореспондента «Дейлі Мейль» з великим муфтієм в справі палестинських подій; газета пише: «Великий муфтії не від того, щоб пояснити недавні криваві події ролям більшовицьких агентів. Місцеві комуністи ніби давно й дуже посилено настроювали арабів проти британської адміністрації, але викликали проти себе загальне обурення. А тому, що комуністичні агітатори були жидами, то нема чому дивуватися, що антибільшовицькі настрої вилилися у антижидівські».

3 життя укр. еміграції.

У Франції

— З ж и т т я С о ю з у У к р . Е м і г р . О р г а н і з а ц і ї у Ф р а н ц і ї . В Г е н е р а л ь н і й Р а д і . На черговому своєму засіданні Генеральна Рада Союзу заслухала доклад секретаріату про організацію українців в Монтро, перевибори Управи в Шалетській Громаді, за-

твердида обіжник в справі невтручання Громад Союзу в сварки неорганізованих ворожих до Союзу гуртків, прийняла до відома повідомлення організацій в Анесі і Вільяр про можливість улаштувати там на працю певну кількість українців, вирішила обіжно повідомити всі організації, що в разі невнесення належних сум, обіжників на улаштування лекцій д-ра Д. Донцова, до 15 жовтня зібрані вже гроші будуть вжиті на шкільні справи, затвердила по скарбниці біжучі видатки й прибутки, постановила прохати допомоги в справі лекцій у Головної Еміграційної Ради.

Далі було заслухано доклад Голови Ген. Ради про засідання Дорадчого Комітету при Високому Комісарі Ліги Націй в справі біженців, яке відбулося 4 вересня с. р. і на якому він заступав Союз. Головні риси докладу такі: Засідання Дорадчого Комітету при Високому Комісарі Ліги Націй в справах біженців відбулося 4 вересня в помешканню Міжнародного Бюро Праці. З українських представників на початку було лише двоє — п. п. проф. О. Шульгинта М. Шумицький, потім прибув ще проф. Смаль-Стоцький; проф. К. Мацієвич повідомив про неможливість прибути на засідання. По відкриттю засідання і затвердженню порядку денного було обмірковано справу нових кандидатур до Комітету. По докладі спеціальної Комісії, яка обмірковувала кандидатури, Дорадчий Комітет прийняв лише Центр. Союз. Рос. Біженців у Франції і Союз. Рос. Інвалідів за кордоном. Решту російських, жидівських і вірменських організацій відкинута з причин, що вони подвоювали б лише репрезентацію вже заступлених організацій.

Доклад фінансової комісії, що займається розподіленням фондів для біженців і в яку, на жаль, українці своєчасно не увійшли, зводився головним чином до інформації про стан вірменської еміграції в Сирії; про справу невидання турецькими асекураційними т-вами премій по асекурації життя вірменів, які загинули під

час заколотів і війни.

Після справи збільшення кількості технічних радників в урядових комісіях Ліги Націй по справах біженців, заслухано було доклад про улаштування російських біженців, що кінчили вищі школи в Європі і в Сполучених Штатах Північної Америки. З нього виявилось, що Сполучені Штати не аби як допомагають росія ам і що по цьому прикладу українська еміграція могла б дуже багато скористати для улаштування своїх абсолювентів в Америці.

Вишукуючи способи улаштування емігрантів Дорадчий Комітет між иншим заслухав доклад одного з вірменських делегатів про репатріяцію вірменів біженців до совіт. Вірменії і категорично відкинув цей спосіб «допомоги» біженцям.

Особливий інтерес для українців мав доклад п. Гольдена про допомогу шкільній справі еміграції. При обміркуванню її як раз виявилось бажання росіянів звести справу цю лише до допомоги російським організаціям, але після гарячих дебатів Дорадчий Комітет вирішив скласти для выяснення справи спец. комітет, куди ввійшов і укр. представник — п. М. Шумицький, що має подати спеціального доклада про шкільну справу укр. еміграції і допомогу їй з боку Ліги Націй.

В біжучих справах укр. делегація внесла нові укр. кандидатури до Дорадчого Комітету, а саме від Укр. Об'єднання в ЧСР і від Союзу Укр. Інвалідів. Крім того заслухано було ще представника американських благодійних т-в, що пропонувала організувати боротьбу з туберкульозом серед еміграції на умові оплати по половині — Високим Комісаром та американськими організаціями.

Як висновок з засідання Дорадчого Комітету п. М. Шумицький вказав на необхідність українцям бути репрезентованими в цій Раді ширше і по можливості у всіх комісіях, а також більш настоювати на задоволенню укр. інтересів і більше вдаватися з ріжними докладами і вимогами, особливо що-до допомоги вишукуванням

праці, матеріальної допомоги на всякі корисні підприємства і в шкільній справі.

— З життя Укр. Громади в Шалеті. 25 серпня р. відбулися чергові загальні збори Громади, на яких було обрано нову Управу Громади. Тепер Управа складається з таких осіб: п. п. Бацуци — голови, П. Вержбицького — заступника, А. Чистоцердова — скарбника і Татаруллі, В. Світличого й Безпосюка — членів, та Маслоюка — секретаря. Ревізійну комісію обрано в складі — п. п. Гречанівського — голови і Усенка та Лечука — членів.

— Повернення зайво внесених за карт-д'ідантіте грошей. По закону 3. VIII. 1926 року для чужинців у Франції встановлено було податок за перебування — 375 фр. для першої категорії і 40 фр. для другої. Після протестів представників різних держав франц. уряд по закону 26. III. 1927 р. зменшив цей податок до 100 фр. і 20 фр. По-між цими законами одні чужинці вибрали свої карт-д'ідантіте і заплатили перше встановлену таксу, другі (значна більшість) не вибрали їх і попали в краще становище, ніж ті, що поспішили заплатити. Щоб урегулювати колізію законів, франц. уряд видав новий закон 30. VIII. 1929 р. по якому зайво одержані гроші за карт-д'ідантіте мають бути повернені. Порядок переведення цього закону мав бути встановлений спеціальним декретом. Прохання від заінтересованих будуть прийматися до 30. VIII. 1930 р. на гербовому папері (3 фр. 60 с.) в префектурах і комісаріятах. Мають право на повернення грошей всі чужинці навіть ті, що виїхали поза межі Франції.

В Чехії.

— Український Педагогічний Інститут у Празі. Український Високий Педагогічний Інститут ім. М. Драгоманова в Празі з роком шкільним 1928-29 закінчує шостий рік свого існування. З кінцем року Інститут зробив третій випуск абсолювентів, які й приступили вже в більшості до остаточних дипломних іспитів.

На новий шкільний рік 1929-30 Інститут відкрив з дозволу Міністерства Шкільництва та Народньої Освіти новий прийом на 1 курс усіх 3-х відділів Інституту.

— Новий прийом до 1 кл. Української Гімназії у Ржевниціях. Дирекція Української реформованої реальної гімназії при Українському Високому Педагогічному Інституті оголосила з дозволу Міністерства Шкільництва новий прийом до 1 кл. гімназії. Досі вступило коло 40 прохань. Вступні іспити призначені на 2 вересня при гімназії в м. Ржевниці під Прагою.

На Далекому Сході.

— Свято Грузинської колонії в Харбині. 7 липня Грузинська колонія в Харбині урочисто справляла свято проголошення незалежності Грузії. Після молебня та одкриття урочистого зібрання національним Грузинським гімном, зібраних привітав представник місцевої української колонії. Поздоровивши Грузинську колонію з роковинами проголошення незалежності Грузії, оратор вів кілька паралелів між долею українського та Грузинського народів, нагадав про заповіт Тараса Шевченка та закінчив свою промову запевненням, що недалеко вже той час, коли Грузія й Україна знову визволяться з чужого ярма («Гун-Бао» ч. 667 з 9. VII).

Зміст

Париж, неділя, 15 вересня 1929 р. — ст. 1 — * * — ст. 2. — О л. Ш у л ь г и н. В альбом «націоналістам», II — ст. 3. — І. З а т а ш а н с ь к и й. Далекосхідний конфлікт і українські інтереси — ст. 7. — С в я т. Ш р а м ч е н к о. Значіння водного спорту для української Держави — ст. 8 — Сучасна ідилія — ст. 11. — В. С. З життя й політики — ст. 14. — O b s e r - v a t o r. З міжнародного життя — ст. 19. — З преси — ст. 22. — З широгого світу — ст. 25. — Х р о н і к а : З Великої України ст. 26. — З укр. життя — ст. 28. — З газет — ст. 28. З життя укр. еміграції — У Франції — ст. 29. — У Чехії — ст. 31. На Далекому Сході — ст. 31.

Український Високий Педагогічний Інститут у Празі.

О г о л о ш е н н я .

Ректорат Українського Високого Педагогічного Інституту ім. М. Драгоманова у Празі оголошує з дозволу М-ва Шкільн. та Народн. Освіти Чеськословацької Республіки прийом нових студентів на 1 курс Інституту на акад. рік 1929-30 (сьомий рік існування).

Інститут є висока школа з 4-літнім курсом навчання, складається з 3-х Відділів (факультетів): 1) істор.-літературного з підвідділами історії й суспільних наук та літератури й мистецтва, 2) матем.-природничого з підвідділами математики й фізики та природничих наук, і 3) муз.-педагогічного. Приймаються до Інституту дійсними студентами особи (чолов. і жінки) з закінченою середньою освітою (гімназія, реальна школа, учительський інститут, духовна семінарія (4 кл.), середня комерційна школа і т.и.). Навчання в Інституті цілком безплатне. Стипендій від М-ва для студ. 1 курсу (як і в попередніх останніх роках) не буде. Прохання з документами, короткими життєписами й 3 фотографіями подаються на ім'я Ректора Інституту на адресу: Cesko-slovensko, Praha II, Skolska ul. 8-IV Ukrajinsky pedagogicky ustav M. Drahomanova v Praze.

Особи, що закінчують Інститут, дістають диплом і титул педагога шкіл середніх; особи, що по скінченні Інституту залишаються при Інституті докторантами, дістають по скінченні докторських іспитів титул доктора відповід., за відділом, наук Інституту (істор.-літературних, матем.-природничих і т. ин.)

До цього часу Інститут випустив більш 70 педагогів (не рахуючи абсолювентів останнього випуску, що ще не закінчили дипломних іспитів). Титул доктора отримало досі 14 осіб, 9 докторантів готуються до складення докторських іспитів.

Візи на в'їзд до Ч.С.Р. для студій в Інституті уділює: для Галичини Консул Ч.С.Р. у Львові, для Волині — Консул Ч.С.Р. у Варшаві. Для емігрантів візи уділює посольство Ч.С.Р. у Варшаві. Для отримання візи необхідна посвідка Інституту про прийняття в студенти Інституту.

Ректорат Інституту.

Прага, дня 29 серпня 1929 р.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau; Paris V.

Поштова адреса: «Le Trident» («Tryzoub»). Boîte post. № 15. Paris XIII.
— Комітет. Адміністратор: Іл. Косенко.

Le Gérant: M-me Perdrizet.